

Noms de lloc i de persona de les terres de Penyagolosa i altres estudis d'onomàstica

Edició de Jesús Bernat & Ferran Guardiola

L'Estralla, 3

Societat d'Onomàstica

Noms de lloc i de persona de les terres de Penyagolosa i altres estudis d'onomàstica

Edició de Jesús Bernat & Ferran Guardiola

L'Estralla, 3

Societat d'Onomàstica

Barcelona, 2019

Amb el suport de

Institut
d'Estudis
Catalans

Primera edició: desembre de 2019

© dels textos, els seus autors

© d'aquesta edició, Societat d'Onomàstica

Disseny de la col·lecció i composició: Quadrati

Impressió: Impremta de la Diputació de Castelló

ISBN: 978-84-09-08282-7

DIPÒSIT LEGAL: B 29522-2019

Taula

Presentació 9

Estudis onomàstics sobre les terres de Penyagolosa

Toponímia de la Torre d'en Besora 13

JOSÉ BELLÉS BARREDA & MANOLO VIDAL BARREDA

Topònims de la demarcació del Castell de Culla al segle XIII 27

ANDREU BELTRAN ZARAGOZÀ

Els miradors toponímics 47

JESÚS BERNAT AGUT

Antroponímia de Xodos segons un padró del Bisbat de Tortosa de 1817 59

VENTURA CASTELLVELL DÍEZ

Endònims amprats: el préstamo toponímico en la Peñagolosa de habla valenciana 83

JOSÉ CASTILLO GIL

Onomàstica d'Atzeneta del segle XVII 101

JOAN FERRERES I NOS

Formacions diminutives en la toponímia de l'Alt Millars 121

JOSÉ ENRIQUE GARGALLO GIL

Toponímia diversa: la documentació del Mestre de Montesa 141

LLUÍS GIMENO BETÍ

Excursionisme i toponímia en *A peu per l'Alt Maestrat* de J. M. Espinàs 163

FERRAN GUARDIOLA NOGUERA

Xodos, Taga i Falcó 185

ANTONI JAQUEMOT BALLARÍN

La toponímia urbana no oficial d'Atzeneta del Maestrat, Benafigos, Vistabella del Maestrat i Xodos JOSEP MESEGUER-CARBÓ	189
De camí, a la recerca dels mots VICENT PITARCH I ALMELA	223
Toponímia de Costur als protocols notariaus d'Agustín i Jorge Garcés (1737-1794) JOSEP MIQUEL RIBÉS PALLARÉS	239
Topònims fronterers al massís de Penyagolosa ENRIC RONCERO VENTURA	257
Zootopònims de les comarques del nord del País Valencià HONORAT ROS PARDO	261
Fredes i Penyagolosa: reflexions sobre una sèrie de mapes excursionistes VICENÇ M. ROSSELLÓ I VERGER	291
De Penyagolosa al Sénia. La toponímia àrab a les comarques històriques del Maestrat i els Ports VICENT ROYO PÉREZ	299
Unes notes a la toponímia de Penyagolosa JOSEP LLUÍS VICIANO AGRAMUNT	315

Altres estudis onomàstics

<i>Jardins ignorats</i> , de Trinitari Fabregat Chimeno. Una excursió toponímica ÀNGELA BUJ ALFARA	325
Correcció, actualització i enriquiment de la cartografia i la toponímia de la serra de Cardó i zones contigües JORDI BUXONAT ABELLÁN	347
Reciprocitats entre la toponímia i la geologia en el reconeixement del territori XAVIER PLANAS BATLLE, JOAN TORT DONADA & JORDI COROMINAS DULCET	365

Sobre formes, funcions i noms de roques del massís de Montserrat i del terme del Bruc	381
ASSUMPCIÓ REHUES ESTIVILL	

Documentació

Bibliografia onomàstica de les terres de la Setena de Culla i l'Alcalatén. Monografies, articles i cartografia	401
JESÚS BERNAT, FERRAN GUARDIOLA & JOSEP MIQUEL RIBÉS	

Zootopònims de les comarques del nord del País Valencià

Honorat Ros Pardo

Acadèmia Valenciana de la Llengua

El treball que presentem forma part d'un més ampli que es centra en l'estudi del *Corpus toponímic valencià* (CTV) de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (2009)¹ per a catalogar els topònims del País Valencià relacionats amb la fauna, amb el món animal, amb els noms dels animals, tant dels silvestres propis del territori com dels domèstics, o amb derivacions d'aquestes denominacions, que anomenem zootopònims.

De la intersecció entre els noms d'animals² i els seus derivats, així com els noms col·lectius referits a animals i els llocs on abunden o habiten i els topònims del CTV, ha esdevingut el conjunt de possibles zootopònims, que hem depurat constantment en considerar i analitzar diferents aspectes etimològics i historicodocumentals, que fa que considerem els resultats finals com a *notes per a un catàleg*.

Presentem una síntesi de la *Proposta de Catàleg de Zootopònims* referent a les Comarques del Nord (CN) del predomini lingüístic Valencià (PLV), on s'inclouen les comarques tradicionals següents: els Ports de Morella, l'Alt Maestrat, el Baix Maestrat, l'Alcalatén, la Plana Alta i la Plana Baixa, amb una referència final a les Terres de Penyalosa.

L'objectiu és remarcar les peculiaritats zootoponímiques, respecte a les generals del PLV, tant de la zona territorial Comarques del Nord (CN), com de cadascuna de les cinc comarques, amb una referència final a les Terres de Penyalosa. Ens centrarem, per tant, en les exclusivitats d'aquesta zona territorial.

¹ *Corpus Toponímic Valencià*. Acadèmia Valenciana de la Llengua, València, 2009.

² Extrets del *Catàleg dels vertebrats valencians* (CVV) de la Conselleria de Territori i Habitatge de la Generalitat Valenciana (2005), de les entrades referents a la zoologia del *Diccionari normatiu valencià* de l'AVL i altres del món agropecuari.

I DADES GENERALS DE ZOOTOPOÑIMS DEL CORPUS TOPONÍMIC VALENCIÀ

1 Zootopònims globals

1.1 Zootopònims per predominis lingüístics

La proposta Catàleg de Zootopònims del Corpus Toponímic Valencià (CTV), inclou com a annexos dos llistats per predominis lingüístics:³ Predomini Lingüístic Valencià (PLV) i Predomini Lingüístic Castellà (PLC). El resum de zootopònims és a hores d'ara el següent:

Predomini Lingüístic Valencià (PLV)	1480 (59%)
Predomini Lingüístic Castellà (PLC)	1025 (41%)
Zootopònims totals del CTV	2505 (100%)

1.2 Zootopònims del PLV per zones comarcals⁴

Zootopònims del PLV	1480 (100%)
Comarques del Nord	679 (42%)
Terres del Túria–Xúquer	312 (20%)
Comarques centrals	470 (30%)
Comarques del sud	127 (8%)
Compartits	105

3 Pel que fa als predominis lingüístics Valencià (PLV) o Castellà (PLC) seguim els establerts per la *Llei d'Ús i Ensentament del Valencià*.

4 Pel que fa a les Comarques seguim les que estableix el *Llibre blanc de l'ús del valencià, I. Enquesta general sobre la situació social del Valencià* de l'AVL (2004), que reagrupem en quatre zones comarcals: Les Comarques del Nord (CN): els Ports, l'Alt Maestrat, el Baix Maestrat, l'Alcalatén, la Plana Alta i la Plana Baixa; Les Comarques del Túria i Xúquer (TX): el Camp de Morvedre, el Camp del Túria, l'Horta de València, la Ribera Alta i la Ribera Baixa; Les Comarques Centrals (CC): l'Alcoià, el Comtat, la Costera, la Marina Alta, la Marina Baixa, la Safor, la Vall d'Albaida i Les Comarques del Sud (CS): l'Alacantí, el Baix Vinalopó, així com dels municipis valencianoparlants de l'Alt Vinalopó i del Vinalopó Mitjà (VM).

D'entrada es fa palesa la rellevància de les Comarques del Nord respecte al nombre de zootopònims: són el 42 % del zootopònims totals del PLV i el 27 % del total del Catàleg. Ho analitzarem detalladament pel que fa al major nombre de generadors i prioritant l'estudi dels elements exclusius de les Comarques del Nord.

II COMPARATIVES ENTRE EL PREDOMINI LINGÜÍSTIC VALENCIÀ I LES COMARQUES DEL NORD. DADES GENERALS

1 Generadors de zootopònims

1.1 *Animals de referència*

	PLV	CN
Animals de referència	191	119
Aus	89	50
Mamífers	53	38
Invertebrats	29	17
Amfibis	3	2
Peixos	11	8
Rèptils	6	4

En el PLV Els zootopònims de referència estan relacionats amb 191 noms d'animals, sent els més abundants les aus (amb el 40 %), seguides dels mamífers (amb el 28 %) i els invertebrats (15 %), siguent la resta el 9 %.

En les CN hi ha lemes de 119 animals, que són el 63 % del total del PLV. Els percentatges per tipus d'animals són bàsicament coincidents amb els generals del PLV, amb un major percentatge en CN en:

- les aus amb el el 42 % front al 40 % en PLV;
- els mamífers amb el 32 % front al 28 % en PLV.

Solament els invertebrats de CN minven un punt respecte als del PLV (14 % i 15 % respectivament).

Ja veurem que dels 119 lemes animals de les Comarques del Nord, hi ha un total de 58 generadors exclusius.

1.2 Noms collectius i llocs d'activitat faunística

Cal considerar, a més del noms dels animals, que hi ha lemes generadors de zootopònims que es referixen o alludixen a animals.

1.2.1 Predomini Lingüístic Valencià

En el balanç general del PLV:

- hi ha 3 noms collectius bèsties, ramada i manada, que generen 6 zootopònims.
- 17 referents a activitats faunístiques que genen 172 zootopònims: relacionats a activitats o accions:
 - de les abelles: *colmenar*, *eixam* i *seguer*.
 - relacionats amb els diferents ramats: *abeurador*, *assegador*, *bovalar*, *gamella*, *paridera*, *rebolcador* i *sester*.
 - I llocs de resguard: *niu*, *cau*, *covilar* i *catxapera*.

Els noms de lloc generen un total de 172 zootopònims, siguent els sis majors generadors: *bovalar* (35), *cau* (30), *assagador* (22), *paridera* (17), *colmenar* (13) i *niu* (10). Veurem quins d'ells són exclusius de CN i quins allí són els minoritaris.

1.2.2 Comarques del Nord

En el balanç general de CN, des de 16 lemes es generen un total de 81 zootopònims:

- Els tres collectius són exclusius de les CN:
 - Ramada: *Camí del Corral de Ramada* (Sant Rafel del Riu), *Corral de Ramada* (Sant Rafel del Riu), *lo Corral de Ramada* (Sant Rafel del Riu) i *Malesa del Corral de Ramada* (Sant Rafel del Riu).
 - Bèsties: *Barranc de les Bèsties* (Borriol).
 - Manada: *Coll de Manada* (la Pobla de Benifassà).
- Els 13 noms de lloc on habita la fauna estan presents en 75 zootopònims i són exclusius de la CN:
 - Catxapera: *la Catxapera* (Alcalà de Xivert).
 - Gamella: *Bassot de la Gamella* (Borriol).⁵

⁵ Però hi ha un zootopònim en la Zona Nord del PLC: *Pozo de la Gamella* (Algimia de Almonacid).

Si comparem amb el rànquig de majoritaris del PLV amb els de CN: també és el majoritari *bovalar* (34 % en CN i el 20 % del total del PLV), seguit de *cau* (13 % en CN i el 17 % del total), *assagador* (11 % de CN i el 13 % en PLV) i de *paridera* (el 9 % en CN i el 10 % del total). Queden fora del rànquig general *colmenar* (que en CN ocupa el lloc huité) i *niu* (que en les CN és el nové):

1.3 Resum de generadors i de zootopònims

1.3.1 Generadors i zootopònims del PLV

PLV Tipus de generadors de zootopònims			
Originaris	Noms	Variants	Zootopònims
Aus	89	63	541
Mamífers	53	71	537
Invertebrats	29	30	161
Peixos	11	4	41
Rèptils	6	3	27
Amfibis	3	4	19
Total animals	191	175	1326
Collectius	3	3	6
Llocs/Activitat	17	17	174
Total generadors	211	195	1595
Compartits			-26
Total	211	195	1480

Els noms d'animals (191) o derivats d'ells (175) generen un total de 1326 zootopònims; tres noms collectius generen 6 zootopònims i 17 referents a llocs on actuen els animals o activitats que realitzen (no derivats del nom de l'animal) generen 174 zootopònims. Tenim per tant un total de 211 lemes faunístics i 195 derivats, que generen un total de 1506 zootopònims. D'ells hi ha 25 zootopònims on es compartixen dos generadors (*Cau de les Raboses*). El balanç final és de 1480 zootopònims:

- 1326 tenen relació amb el nom d'un animal o derivats d'ell (el 89 %).
- 174 tenen com a referents faunístics el nom de llocs on habiten o realitzen una activitat (12 %).
- 6 zootopònims s'originen per noms col·lectius (1,42 %).
 - 26 zootopònims simultàniament fan referència a un lloc o activitat i a un tipus d'animal (1,76 %).

Els generadors de més zootopònims són: les aus amb el 37 %, els mamífers amb el 36 %, els noms de lloc faunístic amb el 12 %. Ho compararem, amb les dades pròpies de la zona CN i les de dels comarques que l'intregren.

1.3.2 Generadors i zootopònims del CN

CN Generadors i topònims	
119 noms d'animal i derivats d'ells, 3 noms col·lectius i 13 llocs on actuen, generen 679 zootopònims diferents	
50 aus	262 zootopònims
38 mamífers	268 zootopònims
17 invertebrats	76 zootopònims
2 amfibis, 8 peixos i 4 rèptils	29 zootopònims
3 col·lectius i 13 llocs	81 zootopònims compartits: 37
Total generadors: 135	716 - 37 compartits: 679

Si comparem els zootopònims que cada tipus d'animal genera en PLV i CN resulta:

- mentre que els mamífers ocupen el segon lloc en PLV (36 %) en CN són els majoritaris (poc més del 39 %).
- els lemes de les aus passen al segon lloc en CN (amb un poc menys del 39 %) front al 37 % del PLV.
- El invertebrats continuen en el tercer lloc amb el mateix percentatge (11 %).
- i la resta de lemes animals en el PLV generen el 12 % de zootopònims i el 4 % en CN.

Pel que fa als generats per collectiu i llocs faunístics, són en PLV el 12 % i en CN el 14 %.

Veurem si es mantenen els percentages generals de la zona CN en les diferents comarques que l'integren.

III DADES GENERALS ESPECÍFIQUES DE LES COMARQUES DEL NORD

Com hem assenyalat les Comarques del Nord (CN) inclou el conjunt de les comarques tradicionals següents: els Ports, l'Alt Maestrat, el Baix Maestrat, l'Alcalatén, la Plana Alta i la Plana Baixa.

1 Topònims majors

Encara que els topònims majors s'han estudiat molt, les referències etimològiques a la fauna han sigut discutides. Malgrat tot, ens atrevim a deixar en la proposta del catàleg de zootopònims els noms del municipis de Castell de Cabres i Cervera del Maestrat⁶ respecte als quals anotem diferents consideracions i possibles desambiguacions:

1.1 *Castell de Cabres*

Joan Coromines, en l'*Onomasticon Cataloniae*,⁷ assenjala respecte a *Castell de Cabres*: «paratge on pasturen les cabres, vora un castell» i «castellot només accessible a les cabres o ruïnes que només elles freqüenten».

2.1 *Cervera del Maestrat*

Joan Coromines, en l'*Onomasticon Cataloniae*, assenjala respecte del nom *cervaria*: «Terra de cervos, lloc on abunden els cervos, derivat de CERVUS».

El DCVB, pel que fa a l'etimologia del nom del municipi, assenjala: «probablement del llatí CERVĀRIA, 'terra de cérvols'. No és aquesta l'opinió de Balari Orig. 45 ss., qui afirma que *Cervera* procedeix d'un llatí

6 Olocau del Rei l'hem estudiat en el PLC, Comarques del Nord PLC. Compartim l'etimologia defensada per Carme Barceló en *Noms àrabs de lloc* (Alzira, 2010): *Olocau* procedix de l'àrab *al-'uqāb*, 'lloc on coven les àguiles'. Per tant, queda inclòs en el catàleg com a zootopònim.

7 Joan Coromines, *Onomasticon Cataloniae*, vol. 3 (Barcelona: Curial, 1997), p. 313.

*CERVĂRIĂ de significació orogràfica, de la mateixa arrel de *cervix*, ‘bescoll’; es funda per a aquesta suposició en el fet d’estar moltes localitats de nom *Cervera* situades en pujols semicirculars o bé prop de l’estret o coll d’alguna península (com és el cas del *Cervera* rossellonès); però ni es veu clara la relació dels pujols semicirculars amb la *cervix*, ni es comprèn que un derivat de *cervix* resultàs CERVARIA i no *CERVĪCARIA».

Tot i amb això, l’escut del municipi fa palesa la lectura popular del topònim: inclou-hi dos cérvols.

2 Noms d’animals i derivats

Dels 119 lemes d’animals (nom de l’animals i derivats):

- Hi ha 58 que s’integren directament el zootopònims. Així d’*abella*: *Mas d’Abella* (la Pobra de Benifassà); de *segall*: *Tossal del Segall*. Generen un total de 220 zootopònims.
- Un total de 120 derivats que formen part de zootopònims. Així els variants d’abella estan integrats en 12 zootopònims: *abelles* (3);, *abeller* (2), *abellar* (2), *abelatjar* (1), *abellarets* (3) *abellers* (1). Generen un total de 396 zootopònims.

Volem remarcar la pluralitat estilística dels derivats, com característica d’estes comarques (ho assenyalen en negreta), per la qual cosa hi haurà més generadors exclusius que en la resta de zones comarcals. Els ordenem per la major quantitat de topònims que generen:

Llop (7), lloba (1), llops (2), **llobet** (1), llobera (5), llobatera (2), llobateres (2), cantallops (7), cantalobos (2). Total: 29.

Àguila (8), àliga (4), aguilona (3), àguiles (3), aguiler (5), aguilar (3) i [Olocau] (1). Total: 27.

Cérvol (3), **cervo** (4), cervera (7), cerveres (3), servera (6), cervereta (1), cervell (2). Total: 26.

Cabra (3), cabres (7), **cabrit**, cabrella, **cabrida** (2), cabrideta, cabrer (4), Cabrera (3), cabreres (1) i cabreros (1). Total: 24.

Colom (3), coloma (3), coloms (2), **colomines** (1), colomer (8), colomera (2), colomers (1). Total: 20.

Rabosa (12), rabosera (2), raboser (3), raboseres (2).19.

Palom (2), palomo (2), paloma (3), palomita (2), palomos (5), **palomet** (1), palomar (2). Total: 17.

Abella (2), abelles (3), abeller (2), abellar (2), **abelatjar** (1), **abellarets** (3) abellers (1). Total: 14.

Bou (10), bous (1), bouets (1), pelabous (1), **corribou** (1). Total: 14.

Conill (6), conilla (1), **conillet** (2), coniller (1), conillera (1), conejera (1). Total: 12.

Gat (3), gats (4), gata (1), gatín (1), **matagats** (1). Total: 10.

Porc (4), porcs (1), porquereta (2), **porcella** (2). Total: 9.

Vaca (2), vaques (3), vaquer (1), vaquera (3). Total: 9.

Picossa (8). Total: 8.

Cavall (4), cavalls (2), **cavalleries** (1). Total: 7.

Corb (6), corbera (1). Total: 7.

Cuquello (6), cantacucos (1). Total: 7.

Grill (2), grilla (2), grills (1), grillera (2). Total: 7.

Buitre (2), buitrrera (3), buitrreres (1). Total: 6.

Caragol (2), **caragola** (3), caragols (1). Total: 6.

Cogullada (5), cogullades (1). Total: 6.

Gallina (3), gall (1), gallino (1), **matagallàs** (1). Total: 6.

Perdiguer (4), perdiguera (2). Total: 6.

Rata (5), **espanta-rates** (1). Total: 6.

Cucala (5).

Lleó (2), montlleó (3). Total: 5.

Mascarell (3), mascareis (1), mascarells (1). Total: 5.

Mosquerí (5).

Polit (4), **polita** (1). Total: 5.

Burra (2), burrero (2). Total: 4.

Matxos (3), matxero (1). Total: 4.

Mussol (3), mussolera (1). Total: 4.

Oronetes (4).

Pato (3), patos (1). Total: 4.

Perdiu (1), **perdigó** (3). Total: 4.

Sapo (3), **mata-sapos** (1). Total: 4.

Teixidor (1), teixidores (3). Total: 4.

Aranyer (1), aranyós (2). Total: 3.

Assor (3).

Cuc (1), cucs (1), cucanyo (1). Total: 3.

Estornés (3).
 Gossa (2), gos negre (1). Total: 3.
 Mosca (2), **moscalló** (1). Total: 3.
 Mosquit (1), mosquits (1), mosquita (1). Total: 3.
 Peixo (1), **peixera** (2). Total: 3.
 Polla: polla rosa (2), polles roses (1). Total: 3.
 Cigaler (2).
 Crebalòs (2).
 Formiga (1), **formigosa** (1). Total: 2.
 Garsa (2).
 Gavilan (1), gavilana (1). Total: 2.
 Gavina (2).
 Gralla (1), gralles (1). Total: 2.
 Granota (1), **granotera** (1). Total: 2.
 Jabalí (1), jabalins (1). Total: 2.
 Miloca (2).
 Motxo (2).
 Pajarillos (1), **pajarín** (1). Total: 2.
 Perdigona (2).
 Poll (1), **pollosa** (1). Total: 2.
 Pollo (2), Total: 2.
 Rossí (1), **monrossí** (1). Total: 2.
 Samaruc (2).
 Talponar (2).
 Truja (2), **Toro** (1), **toret** (1). Total: 2.
 Xoto (1), xotos (1). Total: 2.

Amb un únic topònim: *abugot, andraca, assor, boqueró, carbo, cotorra, drac, mostela, mostí, oca, pagre, pixon, rossegadors, segall, seglar, sépies, truita i turcassos.*

3 Generadors exclusius de les comarques del nord

3.1 *Generadors exclusius*

Hi ha un total de 62 generadors, exclusius de les CN: Lemes animals 58, de collectius 3 i un de llocs on habite. Són els següents.

- Dels invertebrats: *abugot*, *cigaler* i *sèpies*. I variants com *moscalló* i *pollosa*.
- Dels peixos: *boqueró*, *pagre*, *peixo*, *samaruc* i *truites*. I variants com *peixera*.
- D'amfibis: Variants com *granotera* i *mata-sapos*.
- Dels rèptils: *drac* i *andraca*.
- De les aus: *abellarets*, *aranyer*, *aranyós*, *assor*, *carbo*, *cotorra*, *crebalòs*, *cucala*, *cucanyo*, *estornés*, *garsa*, *gavina*, *miloca*, *mosquerí*, *oca*, *oronetes*, *perdigó*, *picossa*, *pixon*, *polit* i *turcassos*. I variants com: *gallino*, *pajarín*, *picossa*, *pollo*, *matagallàs*.
- Dels mamífers: *cervell*, *esquirols*, *gorrís*, *jabalí*, *mardà*, *marta*, *mostela*, *mostí*, *motxo*, *perdigona*, *rossegadors*, *rossí*, *segall*, *seglar*, *truja* i *xoto*. I variants com *cabrida*, *corribou*, *espanta-rates*, *monrossí*, *talponar*.
- Collectius: *bèsties*, *manada* i *ramada*.
- Llocs: *catxapera*.

3.2 Animals generadors exclusius

Els noms genèric de l'animal i variant d'ells que són generadors exclusius de zootopònims de les Comarques del Nord són un total de 60, els següents:

Abellaret (diminutiu d'*abellar*) > *Abellar*. Lloc on estan els bucs d'abelles (DNV). Conjunt de ruscs d'abelles. Etim.: del llatí *APĪCŪLĀRE*, mat. sign. (DCVB) Dos topònims: *barranc dels Abellarets* (Xert) i *camí dels Abellarets* (Bell-lloc).

Abugot *m.* 1. Abella mascle (Solsona, Sta. Col. de Q., Pla d'Urgell, Maestrat, Cast.); 2. Insecte lepidòpter (Pla d'Urgell, Os de Balaguer). Etim.: d'*abegot*, per assimilació (DCVB). Un topònim: *camí dels Abugots* (Atzeneta del Maestrat).

Andraca D'Andragó. Un topònim: *Cocó d'Andraca* (Traiguera).

Anguiles Peix teleosti (*Anguilla anguilla*), de vint a setanta centímetres de llargària, àpode, de pell esvarosa i carn comestible, que remunta els corrents d'aigua dolça, però que penetra en el mar per criar. Dos topònims: *Cova de les Anguiles* (Llucena) i *Toll de les Anguiles* (Llucena). Però d'Anguila en Riba-roja de Túria (3).

- Aranyer** *m. inv.* Au (*Tichodroma muraria*) d'uns tretze cm, de cos grisenc, ales arredonides, rogenques i negrenques, bec llarg, que s'enfila caminant per les parets dels penya-segats buscant aràcnids i insectes en els clevills de les roques (DCVB). Pela-roques (DNV). Un topònim: *l'Aranyer* (Suera).
- Aranyós** Lloc d'aranyes o referent a l'aranyer (?) Un topònim: *Reguer de l'Aranyós* (Suera).
- Assor** Azor en castellà. Castellanització: masculí [*Accipiter gentilis*] astor, falcó perdiguer *reg.* Tres topònims: *Barranc de l'Assor* (Vistabella del Maestrat), *el Pou de l'Assor* (Xodos) i *Molí de l'Assor* (Vistabella del Maestrat).⁸
- Boqueró. Aladroc** Peix (*Engraulis encrasicolus*) de poca grandària, amb el dors blavós, els flancs platejats i el morro prominent, que es pesca en grans quantitats per a consumir-lo fresc o per a fer anxoves. Un topònim: *el Boqueró* (la Pobla Tornesa).
- Borreguet** De borrec: Animal de llana d'un a dos anys. Un topònim: *Mas del Borreguet* (Albocàsser).
- Cabrida** RAM. Cabra femella abans de complir l'any. Un topònim: *Font d'en Cabrit* (Culla).
- Cabrit** OOL./RAM. Cria de la cabra. Dos topònims: *la Cabrida* (la Mata) i *Mas de la Cabrida* (Catí).
- Capó** AVIC. Pollastre castrat de menut per a afavorir-ne l'engreix, destinat especialment a l'alimentació humana. Capons rostits. *Mas de Capó* (la Serra d'en Garcerà).
- Carbo** Podria referir-se al *Cormorant Carbo* o al *Phalacrocorax Carbo* del que Wikipedia assenyala: *Phalacrocorax* (del grec φαλακρος [falakros], 'calb', i κοραξ [Korax], 'corb') és un gènere de aus suliforme de la família Phalacrocoracidae conegudes vulgarment com corbs marins. Són aus aquàtiques que capturen peixos capbussant sota l'aigua. Hi ha un zootopònims: *Barranc del Carbo* (Vistabella del Maestrat).
- Cervell** *m.* (diminutiu de cérvol). No es referència ni en el DNV ni en el DCVB. Un topònim: *roca del Cervell* (Vistabella del Maestrat).

⁸ Assor l'hem inclòs malgrat puga tindre plena raó Jesús Bernat Agut en *Entre Penya-golosa y el Montlleó*, que en parlar dels zootopònims trampa assenyala. Sembla, doncs, que més que no en l'au cal pensar en un arabisme *assor*, 'mur', construcció que omple topònims tan nostrats com Almassora.

- Cervo** De cérvol; *lo Cervo* (Santa Magdalena de Polpís), *el Racó del Cervo* (Cabanes), *Morral del Cervo* (Culla) i *Serra del Cervo* (Benassal).
- Cigaler** *m.* Cau o amagatall de la cigala. *Respon la cigala de son cigalé*, cançó pop. (ap. Milà Rom. 398). *Los Cigalers*: nom d'una partida de terra que hi havia en el terme de Les Borges del Camp. En la partida de terra anomenada los cigalés, doc. a. 1709 (arx. parr., Borges del C.) (DCVB). Dos topònims: *el Cigaler* i *platja del Cigaler* (Benicàssim).
- Corribou** (1). De Bou.: corre+ bou. Un topònim: *el Corribou* (Albocàsser).
- Cotorra** ORNIT. Au prensora americana, semblant al papagall però més menuda, amb les galtes cobertes de ploma i d'un color predominantment verd. Un topònim: *Mas de Cotorra* (la Vall d'Alba).
- Crebalòs** > *trencaossos* (*trencalós*) *m. inv.* Au (*Gypaëtus barbatus*) de 100 a 110 centímetres de llargària i quasi tres metres d'envergadura, de color blanc rogenc al cap, amb una ratlla negra des de cada ull fins al bec, que s'alimenta de carronya, especialment pell i ossos (DNV). Dos topònims: *roca del Crebalòs* (Culla) i *morral Crebalòs* (la Pobla de Benifassà).
- Cucala** *f.* Ocell de la família dels còrvids, espècies *Corvus corax* i *Corvus corone* (Empordà, Vallès, Val., Mall., Men.) (DCVB). Au (*Corvus corone*) de plomatge de color negre amb brillantor metàl·lica en el coll i en el dors, bec fort i potes nues (DNV). Cinc topònims: *aljub de la Cucala*, *camí de la Cucala*, *cingle de la Cucala*, *la Cucala*, *mas de la Cucala* (Borriol).
- Cucanyo** De Cuca: *m.* *Cucillo*, ave cuculiforme de unos 30 cm de longitud, con el plumaje castaño o gris, las patas cortas, la cabeza grande y el pico grueso, que pone sus huevos en los nidos de otras aves, el cuco se alimenta de insectos. (DRAE) (?) Un topònim: *Caseta del Cucanyo* (Llucena).
- Drac** *m.* Animal fabulós que se sol representar amb la figura d'una serp corpulenta proveïda de potes i d'ales, molt feroç i amb capacitat per a llançar foc per la boca. *La llegenda de sant Jordi i el drac*. *Un drac alat* (DNV). Un topònim: *toll d'en Drac* (Portell de Morella).
- Esquirols** Esquirol; mamífer rosegador (*Sciurus* sp) de pelatge generalment rogenc en el lloc i blanc en el ventre, de cua llarga i molt peluda, i cames posteriors fortes que els permeten botar d'arbre en arbre. Tres topònims: *Les Esquirols* (Traiguera), *Camí de les Esquirols* (Traiguera), *Barranc de les Esquirols* (Traiguera).

Estornés *m.* (derivat d'estornell) > *estornell*. Au (*Sturnus vulgaris*) d'uns 21 centímetres de llargària, de plomatge negre amb reflexos verdosos i rogencs i pigallat de blanc, que vola en grans estols i viu tant en el camp com en la ciutat (DNV). Tres topònims: *barranc dels Estornés*, *camí dels Estornés* i *els Estornés* (la Torre d'en Doménec).

Gavina ORNIT. Au palmípeda marina (*Larus ridibundus*), d'uns 38 centímetres de llargària, de plomatge generalment blanc, grisenc en el dors i amb taques negres en les ales, que s'alimenta de peixos. Dos topònims: *Roca de la Gavina* (Vinaròs) i *Volta de Gavina* (Culla).

Garsa ORNIT. Au (*Pica pica*) de color negre iridescent, llevat del ventre i la zona mitjana de les ales, que són de color blanc. Dos topònims: *Font de la Garsa* (Alcalà de Xivert) *Rambla de la Font de la Garsa* (Alcalà de Xivert).

Gorrís ZOOL./RAM. Porc menut. Un topònim: *Cingle de Gorrís* (Benicàssim).

Granotera.

Jabalí Porc senglar. *m.* ZOOL. Mamífer artiodàctil paquiderm (*Sus scrofa*), del qual prové probablement el porc domèstic, amb el morro truncat, mòbil i ben desenrotllat, orelles sempre teses, de pèl espès i fort de color gris o negre, i claus grans i ixents en els mascles. Un topònim: *Camí del Jabalí* (Nules).

Llobet De llop. Un topònim: *Foia del Mas de Llobet* (Vilafranca).

Mardà *m.* 1. Mascle de l'ovella destinat a la procreació (Massalcoreig, Ribera d'Ebre, Baix Aragó, Val., Mall., Men.); 2. Mascle de llavor de la cabra (Tortosa, Vall de Gallinera, Pego, Sanet) (DCVB). Un topònim: *Cova dels Mardans* (Culla).⁹

Marta Mamífer carnívor (*Martes martes*), d'uns cinquanta centímetres de llargària, de cap menut, morro agut, potes curtes i cua llarga, que té un pèl molt espès i extraordinàriament suau. Cinc topònims: *Barranc de la Marta* (Vistabella del Maestrat), *el Pla de la Marta* (la Pobla de Benifassà), *Font de Marta* (Vallibona), *les Valls de Marta* (Vallibona), *Mas de Marta* (Vallibona).

Matagallàs De gat. Un topònim: *Collet del Matagallàs* (Culla).

⁹ Però a Alboràia i Meliana hi ha el topònim *Massamardà*: Denominació composta de *manzal* 'hostal, estatge' derivat de l'àrab *manzil* 'assentament' de l'arrel àrabica *nāzala* 'instalar-se' i el nom d'animal *mardà*, variant de *marrà*.

- Mata-sapos** De mata+ sapo. Un topònim: *Cova de Mata-sapos* (Artana).
- Miloca** f. Au (*Aegolius funereus*) d'uns 25 centímetres de llarg, amb les parts superiors de color bru i les inferiors blanquinoses, que habita en les muntanyes elevades (DNV). Dos topònims: *font de la Miloca* (Llucena) i *roca de la Miloca* (Culla).
- Mostela** ZOOL. Mamífer (*Mustela nivalis*) amb el cap allargat, potes curtes, rogenic i blanquinós, molt actiu durant la nit i que es nodrix de mamífers molt més grans que ell. Un topònim: *Mostela* (Catí).
- Mosquerí** > *mosquera* f. Ocell de la família dels motacíl·lids, espècie *Motacilla rubecula*, que s'alimenta principalment de mosques (BDC, x, 81) (DCVB). Cinc topònims: *caseta del Mosquerí* (l'Alcora, Llucena), *el Capoll del Mosquerí* (Figueroles, Llucena), *foia del Mas del Mosquerí* (Llucena), *font del Mosquerí* (Llucena), *mas de Mosquerí* (les Coves de Vinromà, Llucena).
- Mostí** (variant de mastí) > *mastí* m. 1. Raça de gos gran i robust, d'orelles penjants i ossos massissos, que és un excellent guardià per al ramat. Mastí dels Pirineus. 2. Gos d'esta raça (DNV). Casta de gos robust, de pèl curt, utilitzat com a excellent guardià de la casa o del bestiar (DCVB). Un topònim: *mas de Mostí* (Culla).
- Motxo** RAM. Sense banyes. Dos topònims: *Barranc del Motxo* (Llucena) i *Roca del Motxo* (Vilar de Canes).
- Oca** Au palmípeda (*Anser anser*), d'uns noranta centímetres de llargària, domesticable, de plomatge gris cendrós amb les parts inferiors blanques, de potes rosades, pròpia del nord d'Europa, d'on a l'hivern sol emigrar als països temperats, i de la qual s'aprofita la carn, el fetge i les plomes. Un topònim: *Foia de l'Oca* (Culla).
- Oronetes** > *oroneta* f. 1. Au (*Hirundo rustica*) d'uns quinze centímetres des del cap a l'extremtat de la cua, bec negre i curt, front i barba rojos, cos negre blavós per damunt i blanc per davall, ales punxegudes i cua llarga i notablement forcada. 2. Peix (*Cheilopogon heterurus*, *Hirundichthys rondeletii* i *Exocoetus volitans*) de cos fusiforme, amb les aletes pectorals i, en alguns casos les ventrals, molt desenrotllades, que li permeten saltar fora de l'aigua i volar planant (DNV). Quatre topònims: *la bassa de les Oronetes* i *camí de la Bassa de les Oronetes al Mas d'Apollinari* (Vilafamés) i *roques de les Oronetes* i *mas de les Oronetes* (Culla). Les *oronetes* les hem comptat com a *aus*, però en el topònim *bassa de les Oronetes* podria tindre com a referent el peix.

- Pagre** *m.* Peix teleosti (*Sparus pagrus*), de color rogenc, rosat i platejat, de carn molt apreciada (DNV). Un topònim: *roquetes del Pagre* (Orpesa).
- Peixera** Lloc de la mar o d'un riu on abunda el pei i és fàcil de pescar-hi (DCVB) Dos topònims: *la Peixera* (les Coves de Vinromà) i *Ullal de la Peixera* (Traiguera).
- Peixo** Peix. Un topònim: *lo Mas del Peixo* (Sant Rafel del Riu).
- Perdigana** Perdiu jove. Un topònim: *Mas de la Perdigana* (la Serra d'en Galceran).
- Perdigó** ZOOLOG. Pollet de la perdiu. *El Perdigó* (les Coves de Vinromà), *Fonteta del Perdigó* (Vistabella del Maestrat) i *Mas del Perdigó* (les Coves de Vinromà).
- Perdigona** Segons el DCVB: *Perdigona adj.* Cabra perdigona: la cabra que té el pèl blanc, roig i negre (Alcoi). No confondre amb perdigana que és Perdiu jove. (DNV). Dos topònims: *La Perdigona* (Cervera del Maestrat) i *Camí de la Perdigona* (Cervera del Maestrat).
- Picossa** Que té pic. Dos topònims: *la Picossa* (Cervera del Maestrat, Culla, Lluçena, Vistabella del Maestrat) i *la Picossa de la Mançanera* (Lluçena).
- Pixon** Del castellà pichón. Un topònim: *Mas del Pixon* (la Pobla de Benifassà).
- Espanta-rates** Espantar+rata. Un topònim: *Espanta-rates* (Sant Rafel del Riu).
- Rossegador** *m.* ZOOLOG. Mamífer de l'orde dels rosegadors.¹⁰ *Cova dels Rossegadors* (la Pobla de Benifassà).
- Rossí** Cavall vell, decadent i de poc de vigor per al treball. Dos topònims: *Escala del Rossí* (Castelló de la Plana) i *Carrerassa de Monrossí* (Torreblanca).
- Samaruc** *m.* Peix ciprinodontiforme (*Valencia hispanica*), de cos comprimit i alt en la regió caudal, molt menut, de color marró verdós, els mascles amb línies verticals fosques en la mitat posterior del cos, amb escates grans, sense línia lateral i una sola aleta dorsal, que habita en les aigües salobroses o dolces pròximes a la mar (DNV). Dos topònims: *bassot del Samaruc* i *casa del Samaruc* (Lluçena).

¹⁰ L'anotem ací, malgrat que en la Trobada de Xèrica un estudiós de la zona ens feu la pregunta: No vindrà del verb *arrossegar*?

Segall *m. i f.* Animal jove de bestiar cabrum (DNV). Nadó de la cabra ja desmamada però que no ha acabat la seva creixença (DCVB). Un topònim: *Tossal del Segall* (Vilafamés).

Seglar. Senglar Mamífer artiodàctil paquiderm (*Sus scrofa*), del qual prové probablement el porc domèstic, amb el morro truncat, mòbil i ben desenrotllat, orelles sempre teses, de pèl espès i fort de color gris o negre, i claus grans i ixents en els mascles. Un topònim: *Corral de Seglar* (Betxí).

Sépia *f.* Mollusc cefalòpode decàpode (*Sepia officinalis*), de color gris verdós amb el dors negre, de cos oval i dos expansions contràctils amb una closca interna calcària i ampla, que posseïx ventoses, una glàndula de tinta i es mimetitza amb el fons, molt apreciat com a aliment (DNV). Un topònim: *coveta de les Sépies* (Peníscola).

Talponar Lloc on habiten talpons. Mamífer rosegador (*Pitymys duodecimcostatus*), de morro arredonit i cua curta. Dos topònims: *el Talponar* (Almenara) i *Camí del Talponar* (Almenara).

Toret De Toro. *Mas de Toret* (la Vall d'Alba).

Truita *f.* Peix de la família dels salmònids, de l'espècie *Salmo fario*, que habita en els rius i llacs de muntanya, es fa de 15 fins a 40 cm de llarg i és comestible i molt saborós (pir-or., or., occ.) (DCVB). Peix teleostí d'aigua dolça (*Salmo trutta*), de cos allargat, dents desenvolupades, coloració variable i carn comestible molt apreciada (DNV). Un topònim: *rambla de les Truites* (Castellfort, Portell de Morella, Vilafranca).

Truja *f.* Porca (DNV). Femella del porc destinada a criar (DCVB). Dos topònims: *coveta de la Truja* i *barranc de la Coveta de la Truja* (les Coves de Vinromà).

Turcàs *m.* Tudó (Vall de Barravés, Maestrat, Lluçena). Etim.: del cast. *torcaz*, mat. sign., amb la vocal canviada en *u* per analogia de *turc*, del qual ha estat *turcàs* interpretat vulgarment com a augmentatiu (DCVB). Un topònim: *barranc del Turcàs* (Portell de Morella).

Xoto. Xot ZOOLOGIA. Cabrit des del seu naixement fins que deixa de mamar. Dos topònims: *lo Forat del Xoto* (Xert), *Roca dels Xotos* (Vilafranca).

3.3 Compendi de zootopònims originats per animals exclusius

3.3.1 Invertebrats:

- *Camí dels Abugots* (Atzeneta del Maestrat).
- *Barranc de l'Aranyat* (la Mata).

- *Platja del Cigaler* (Benicàssim).
- *Coveta de les Sèpies* (Peníscola).

3.3.2. Amfibis:

- *Cova de Mata-sapos* (Artana).
- *la Granotera* (Nules).

3.3.3 Rèptils

- *Toll d'en Drac* (Portell de Morella).
- *Cocó d'Andraca* (Traiguera).

3.3.4 Peixos

- *Cova de les Anguiles* (Llucena) i *Toll de les Anguiles* (Llucena).
- *el Boqueró* (la Pobla Tornesa).
- *lo Mas del Peixo* (Sant Rafel del Riu).
- *Roquetes del Pagre* (Orpesa).
- *Bassot del Samaruc* i *Casa del Samaruc* (Llucena).
- *Rambla de les Truites* (Castellfort, Portell de Morella, Vilafranca).

3.3.5 Aus

- *l'Aranyer* (Llucena).
- *l'Aranyós* i *Reguer de l'Aranyós* (Suera).
- *Barranc de l'Assor* (Vistabella del Maestrat) *el Pou de l'Assor* (Xodos) i *Molí de l'Assor* (Vistabella del Maestrat).
- *Mas de Capó* (la Serra d'en Galceran).
- *Morral Crebalòs* (la Pobla de Benifassà) i *Roca del Crebalòs* (Culla).
- *Cucala* (Borriol), *la Cucala* (Borriol), *Aljub de la Cucala* (Borrio), *Camí de la Cucala* (Borriol), *Cingle de la Cucala* (Borriol) i *Mas de la Cucala* (Borriol).
- *Caseta del Cucanyo* (Llucena).
- *els Estornés* (la Torre d'en Doménec), *Coveta Barranc dels Estornés* i *Camí dels Estornés* (la Torre d'en Doménec).
- *Roca de la Gavina* (Vinaròs), *la Roca de la Gavina* (Vinaròs) i *Volta de Gavina* (Culla).
- *la Bassa de les Oronetes* (Vilafamés), *Camí de la Bassa de les Oronetes al Mas d'Apollinari* (Vilafamés), *Mas de les Oronetes* i *Roques de les Oronetes* (Culla).

- *Font de la Miloca* (Llucena) i *Roca de la Miloca* (Culla).
- *Caseta del Mosquerí* (l'Alcora, Llucena), *el Capoll del Mosquerí* (Figueroles, Llucena),.
- *Foia del Mas del Mosquerí*, *Font del Mosquerí* (Llucena).
- *i Mas de Mosquerí* (les Coves de Vinromà, Llucena).
- *Foia de l'Oca* (Culla).
- *Mas de la Perdigana* (la Serra d'en Galceran).
- *el Perdigó* (les Coves de Vinromà), *Fonteta del Perdigó* (Vistabella del Maestrat) i.
- *Mas del Perdigó* (les Coves de Vinromà).
- *la Perdigona* (Cervera del Maestrat) i *Camí de la Perdigona* (Cervera del Maestrat).
- *Barranc del Turcàs* (Portell de Morella).
- *Matagallàs* (Torreblanca).

3.3.6 Mamífers

- *Mas del Borreguet* (Albocàsser).
- *la Cabrida* (la Mata) i *Mas de la Cabrida* (Catí).
- *Font d'en Cabrit* (Culla).
- *el Cervell* (Vistabella del Maestrat) i *Roca del Cervell* (Vistabella del Maestrat).
- *lo Cervo* (Santa Magdalena de Polpís), *el Racó del Cervo* (Cabanes), *Morral del Cervo* (Culla) i *Serra del Cervo* (Benassal).
- *Les Esquirols* (Traiguera), *Camí de les Esquirols* (Traiguera), *Barranc de les Esquirols* (Traiguera).
- *Cingle de Gorrís* (Benicàssim) i *Foia del Mas de Llobet* (Vilafranca).
- *Camí del Jabalí* (Nules).
- *Cova dels Mardans* (Culla).
- *Barranc de la Marta* (Vistabella del Maestrat), *el Pla de la Marta* (la Pobla de Benifassà), *Font de Marta* (Vallibona), *les Valls de Marta* (Vallibona), *Mas de Marta* (Vallibona).
- *Mostela* (Catí).
- *Mas de Mostí* (Culla).
- *Barranc del Motxo* (Llucena) i *Roca del Motxo* (Vilar de Canes).
- *la Perdigona* (Cervera del Maestrat), *Camí de la Perdigona* (Cervera del Maestrat).
- *Cova dels Rossegadors* (la Pobla de Benifassà).

- *Escala del Rossí* (Castelló de la Plana) i *Carrerassa de Monrossí* (Torreblanca).
- *Tossal del Segall* (Vilafamés).
- *Corral de Seglar* (Betxí).
- *Coveta de la Truja* (les Coves de Vinromà).
- *lo Forat del Xoto* (Xert), *Roca dels Xotos* (Vilafranca).
- *el Corribou* (Albocàsser).
- *Espanta-rates* (Sant Rafel del Riu).
- *Carrerassa de Monrossí* (Torreblanca).
- *el Talponar* (Almenara) i *Camí del Talponar* (Almenara).
- *Mas de Toret* (la Vall d'Alba).

3.4 Altres generadors exclusius

Bésties Segons el DNV: bèstia (o béstia) [béstia] 1. f. Animal irracional, especialment els quadrúpedes de càrrega. Un topònim: *Barranc de les Bésties* (Borriol).

Manada Segons el DNV: manada₂ [manáða] 1. f. ZOOLOGIA. Conjunt d'animals de la mateixa espècie que van junts, especialment d'animals salvatges. Un topònim: *Coll de Manada* (la Pobla de Benifassà).

Ramada Segons el DNV: ramada₂ [ramáða] f. RAM. Ramat gran. Quatre topònims: *Ramada Corral de Ramada* (Sant Rafel del Riu), *lo Corral de Ramada* (Sant Rafel del Riu), *Malesa del Corral de Ramada* (Sant Rafel del Riu) i *Camí del Corral de Ramada* (Sant Rafel del Riu).

4 ELS ZOOANTROPÒNIMS DE CN

4.1 Els generadors més nombrosos

Els zooantropònims més abundants són els següents:

- **Cabra** (2), *cabres* (4), *cabrit* (1), *cabrer* (1), *cabrera* (2), *cabreros* (1). Total: 11.
- **Llop** (2), *llobet* (1), *cantallops* (5), *llobatera* (1) i *cantalobos* (1). Total: 10.
- **Cérvol** (1), *cervera* (6), *cerveres* (1), *servera* (1). Total: 9.
- **Bou** (7), *pelabous* (1). Total: 8.
- **Colom** (2), *colomer* (1), *colomera* (1), *colomines* (1). Total: 5.

4.1.1 *Municipia on s'ubiquen.*

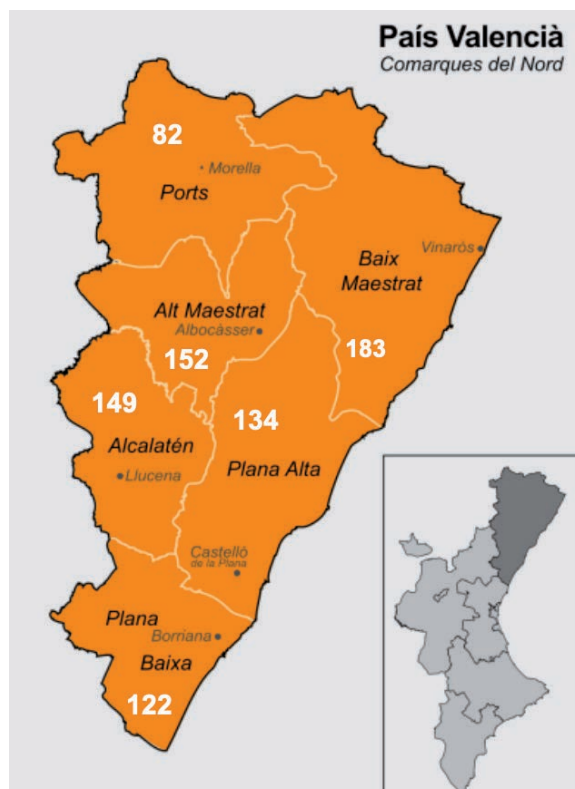
S'assenyalen els zooantropònims més nombrosos i entre parèntesis el nombre de topònims i els municipis on s'ubiquen:

- **Cervera** (6) (Cervera del Maestrat, la Jana, la Serra d'en Galceran, Sant Rafel del Riu [2], Càlig, Sant Mateu) i *Cervera del Maestrat* (topònim major).
- **Cabres** (4) (la Vall d'Uixó, Nules, Moncofa i Tirig) i *Castell de Cabres* (topònim major).
- **Cantallops** (5) (Ares del Maestrat [2], Benicàssim [2], Torre d'en Besora, Alfondeguilla).
- **Bou** (7) (l'Alcora, Cinctores, Llucena, Vilanova d'Alcolea [2], la Vall d'Alba i Vila-real).
- **Puça** (4) (Alcalà de Xivert [2], Santa Magdalena de Polpis, Lluçena).
- **Aguilar** (3) (la Mata [2], Morella).
- **Capblanc** (3) (Alcalà de Xibert [2], Vinarós).
- **Marta** (3) (Vallibona).
- **Moltó** (3) (Benicàssim, Catí, Vallibona).
- **Cabra** (2) (la Tolodella [2]).
- **Caragol** (2) (Benicàssim [2]).
- **Colom** (2) (Peníscola, Vilafranca).
- **Conill** (2) (Benicarló, Catí, Lluçena).
- **Falcó** (2) (Albocàsser, Castellfort).
- **Lleó** (2) (Benafigos, Onda).
- **Mascarell** (2) (Betxí, Nules).
- **Porcs** (2) (Borriol [2]).
- **Rata** (2) (la Vall d'Alba, Lluçena).

5 ESTUDI DE LES COMARQUES DE LA ZONA CN

Comarques del Nord (CN): els Ports (P), l'Alt Maestrat (AM), el Baix Maestrat (BM), l'Alcalatén (An), Plana Alta (PA) i Plana Baixa (PB).

1 Mapa de zootopònims per comarques

Es centrarem en la referència a les exclusivitats comarcals.

2 Els Ports

Zootopònims: 82

Generadors: 40

Animals o derivats: 36

Animals més abundants: *cabra* (8), *àguila* (5), *llop* (5), *cervol* (4), *corb* (3).

Llocs: *seguera* (1), *assagador* (1) i *bovalar* (1).

Exclusius:

- *Aranyat* (La Mata); *Barranc de l'Aranyat* (Morella).
- *Drac* (Portell de Morella).
- *Grallera* (Sorita).
- *Truites* (Castellfort).

- *Turcàs* (Portell de Morella).

Quasi exclusius:

- *Picossa* (Cinctorres, Culla, Lluçena i Vistabella).
- *Eixam* (Cinctorres, Castelló de Rugat, Aiello de Rugat).
- *Turcàs* (Portell de Morella); *Turcassos* (Ontinyent).
- *Jabalí* (Vallibona, Nules).
- *Cerdana* (Castellfort i Fontanars dels Alforins).
- *Llobatera* (Cinctorres, Portell de Morella, la Mata, Borriol i Catí).
- *Seguera* (Vallibona, Xert, Torres Torres i Algímia d'Alfara).

3 L'Alt Maestrat

Zootopònims: 182

Generadors:

- Animals: 66

Llocs: 9

Animals més abundants: *colom* (6), *rabosa* (6), *buitre* (5), *cabra* (5), *corbo* (5), *vaca* (5), *abella* (4), *cuquello* (3), *picossa* (3) i *palom* (3).

Exclusius:

- Borreguet: *Mas del Borreguet* (Albocàsser).
- Cabrit: *Font d'en Cabrit* (Culla).
- Llobet: *Foia del Mas de Llobet* (Vilafranca).
- Corribou: *el Corribou* (Albocàsser).
- Matagats: *Matagats* (Torreblanca).
- Mostí: *Mas de Mostí* (Culla).
- Mostela: *Mostela* (Catí).

Quasi exclusius:

- Mardans: *Cova dels Mardans* (Culla).¹¹

4 El Baix Maestrat

Zootopònims: 186

Generadors:

- Animals: 59
- Llocs: 6

¹¹ Però *Massmardà* (Alboraia).

Més abundants:

- *cérvol* (23), *àguila* (6), *abella* (4), *bou* (3), *conill* (3) i *puça* (3).

Exclusius:

- Peixo: *lo Mas del Peixo* (Sant Rafel del Riu).
- Aguilona: *Camí de l'Aguilona* (Xert), *Font de l'Aguilona* (Xert) i *Mas de l'Aguilona* (Xert).
- Perdigona: *la Perdigona* (Cervera del Maestrat) i *Camí de la Perdigona* (Cervera del Maestrat).
- Perdiguera: *la Perdiguera* (Cervera del Maestrat, Sant Jordi) i *Camí de la Perdiguera* (Cervera del Maestrat).
- Esquirols: *les Esquirols* (Traiguera), *Barranc de les Esquirols* (Traiguera) i *Camí de les Esquirols* (Traiguera).
- Pixon: *Mas del Pixon* (la Pobla de Benifassà).
- Andraca: *Cocó d'Andraca* (Traiguera).
- Sèpia: *Coveta de les Sèpies* (Peníscola).

5 L'Alcalatén

Zootopònims: 135

Generadors:

- Animals: 58
- Llocs: 4

Més abundants: *àguila* (9), *conill* (8), *rabosa* (8), *caragol* (6), *llop* (6), *gat* (5), *mosquerí* (5), i *estornés* (3).

Exclusius:

- Anguiles: *Cova de les Anguiles* (Llucena) i *Toll de les Anguiles* (Llucena).
- Abugot: *Camí dels Abugots* (Atzeneta del Maestrat).
- Cervell: *el Cervell* (Vistabella del Maestrat).
- Porcella: *Caseta de la Porcella* (Atzeneta del Maestrat i la Porcella (Atzeneta del Maestrat).
- Aranyer: *l'Aranyer* (Llucena).
- Assor: *Barranc de l'Assor* (Vistabella del Maestrat), *Molí de l'Assor* (Vistabella del Maestrat) i *el Pou de l'Assor* (Xodos).
- Carbo: *Barranc del Carbo* (Vistabella del Maestrat).
- Cucanyo: *Caseta del Cucanyo* (Llucena).

- Samaruc: *Bassot del Samaruc* (Llucena) i *Casa del Samaruc* (Llucena).
- Rabosa: *Cova de la Rabosa* (Llucena).

6 La Plana Alta

Zootopònims: 134

Generadors:

- Animals generadors: 61

Animals més abundants: *rabosa* (7), *caragol* (6), *cucala* (5), *llop* (5), *colom* (4), *conill* (3) i *estornés* (3).

Llocs/Accions: 8

Animals exclusius:

- Cucala: *Cucala* (Borriol), *la Cucala* (Borriol), *Aljub de la Cucala* (Borriol), *Camí de la Cucala* (Borriol), *Cingle de la Cucala* (Borriol) i *Mas de la Cucala* (Borriol).
- Estornés: *els Estornés* (la Torre d'en Doménec), *Barranc dels Estornés* (la Torre d'en Doménec) i *Camí dels Estornés* (la Torre d'en Doménec).
- Cotorra: *Mas de Cotorra* (la Vall d'Alba).
- Formigosa: *la Formigosa* (Vilanova d'Alcolea) i *el Mas de Leandre Cotorra* (la Vall d'Alba).
- Gallino: *Mas de Gallino* (la Vall d'Alba).
- Perdigana: *Mas de la Perdigana* (la Serra d'en Galceran).
- Boqueró: *el Boqueró* (la Pobla Tornesa).
- Cigaler: *el Cigaler* (Benicàssim) i *Platja del Cigaler* (Benicàssim).
- Pagre: *Roquetes del Pagre* (Orpesa).
- Segall: *Tossal del Segall* (Vilafamés).
- Toret: *Mas de Toret* (la Vall d'Alba).
- Cavalleries: *les Cavalleries* (Torreblanca).
- Rossí/Monrossí: *Escala del Rossí* (Castelló de la Plana) i *Carreras de Monrossí* (Torreblanca).
- Gorrís: *Cingle de Gorrís* (Benicàssim).
- Porquereta: *la Porquereta* (la Pobla Tornesa) i *Barranc de la Porquereta* (la Pobla Tornesa).
- Truja: *Barranc de la Coveta de la Truja* (les Coves de Vinromà i Coveta de la Truja (les Coves de Vinromà)).

Collectiu exclusiu:

- Bèsties: *Barranc de les Bèsties* (Borriol).

Lloc exclusiu:

- Gamella: *Bassot de la Gamella* (Borriol).

7 La Plana Baixa

Zootopònims: 122

Generadors

- Animals: 44.
- Més abundants: *llop* (9), *cabrera* (8), *cavall* (6), *mascarell* (6), *asseit* (5), *àguila* (5), *bou* (4), *roget* (4).

Llocs: 7.

Més abundants: *bovalar* (8), *cau* (3), *colmenar* (2).

Exclusius:

- Merlota: *la Merlota* (Onda) i *el Camí de la Merlota* (Onda).
- Pajarillos: *Pajarillos* (Alcudia de Veo).
- Talponar: *el Talponar* (Almenara) i *Camí del Talponar* (Almenara).
- Teixidores: *les Teixidores* (Betxí), *Camí de les Teixidores* (Betxí) i *Pou de les Teixidores* (Betxí).
- Aranyós: *l'Aranyós* (Suera) i *Reguer de l'Aranyós* (Suera).

Quasi exclusius:

- Abella: *Mas d'Abella* (la Pobla de Benifassà), *Ombries del Mas d'Abella* (la Pobla de Benifassà), *Roca de l'Abella* (Llucena), *Font de l'Abella* (Serra) i *Puntal de l'Abella* (Segar).
- Abellar: *Regall de l'Abellar* (Onda), *Camí del Regall de l'Abellar* (Onda) i *Barranc de l'Abellar* (Alcoi).
- Jabalí: *Camí del Jabalí* (Nules) i *Basseta dels Jabalins* (Vallibona).
- Mascarell: *Mascarell* (Nules), *els Mascarells* (Albocàsser), *l'Horta de Mascarell* (Nules) i *Secà de Mascarell* (Nules).

8 Exclusius compartits entre comarques

8.1 L'Alcalatén i l'Alt Maestrat

- De Miloca: *Font de la Miloca* (Llucena) i *Roca de la Miloca* (Culla).
- De Motxo: *Barranc del Motxo* (Llucena) i *Roca del Motxo* (Vilar de Canes).

8.2 *L'Alcalatén i la Plana Alta*

- De Mosquerí: *Caseta del Mosquerí* (l'Alcora, Llucena), *el Capoll del Mosquerí* (Figueroles, Llucena), *Foia del Mas del Mosquerí* (Llucena), *Font del Mosquerí* (Llucena) i *Mas de Mosquerí* (les Coves de Vinromà, Llucena).
- De Perdigó: *el Perdigó* (les Coves de Vinromà), *Fonteta del Perdigó* (Vistabella del Maestrat) i *Mas del Perdigó* (les Coves de Vinromà).

8.3 *L'Alt Maestrat i el Baix Maestrat*

- De Gavina: *Roca de la Gavina* (Vinaròs) i *Volta de Gavina* (Culla).
- De Crebalòs: *Morral Crebalaòs* (la Pobla de Benifassà) i *Roca del Crebalòs* (Culla).

8.4 *L'Alt Maestrat i la Plana Alta*

- D'Oroneta: *la Bassa de les Oronetes* (Vilafamés), *Camí de la Bassa de les Oronetes al Mas d'Apollinari* (Vilafamés) i *Roques de les Oronetes* i *Mas de les Oronetes* (Culla).

8.5 *La Plana Alta i el Baix Maestrat*

- De Peixera: *la Peixera* (les Coves de Vinromà) i *Ullal de la Peixera* (Traiguera).

5 TERRES DE PENYAGOLOSA

1 *Zootopònims per municipis*

Terres de Penyagolosa	Zootopònims
L'Alcora	11
Atzeneta del Maestrat	11
Benafigos	3
Costur	2
Figueroles	1
Llucena	79
Les Useres	3
Vistabella del Maestrat	26

Terres de Penyagolosa	Zootopònims
Xodos	7
Villahermosa del Riu	20
Benassal	11
Culla	65
La Torre d'en Besora	7
Vilar de Canes	9
Vilafamés	7
Total de zootopònims	261

2 Zootopònims exclusius de les terres de Penyagolosa

Invertebrats

- Abugot: *Camí dels Abugots* (Atzeneta del Maestrat).

Peixos

- Samaruc: *Bassot del Samaruc* (Llucena) i *Casa del Samaruc* (Llucena).

Aus

- Abellarets: *els Abellarets* (Xodos).
- Aranyer: *l'Aranyer* (Llucena).
- Assor: *Molí de l'Assor* (Vistabella del Maestrat).
- Carbo: *Barranc del Carbo* (Vistabella del Maestrat).
- Crebalòs: *Roca del Crebalòs* (Culla) i *Morral Crebalòs* (la Pobla de Benifassà).
- Cucanyo: *Caseta del Cucanyo* (Llucena).
- Gavil: *Casa del Gavilan* (Llucena) i *Pouet de la Gavilana* (Llucena).
- Miloca: *Roca de la Miloca* (Culla) CN, *Font de la Miloca* (Llucena).
- Mosquerí: *Caseta del Mosquerí* (Llucena), *el Capoll del Mosquerí* (Figueroles, Llucena) i *Foia del Mas del Mosquerí* (Llucena).
- Oca: *Foia de l'Oca* (Culla).
- Oroneta: *Roques de les Oronetes* (Culla), *Bassa de les Oronetes* (Vilafamés), *Camí de la Bassa de les Oronetes al Mas d'Apollinari* (Vilafamés), *Mas de les Oronetes* (Culla) i *Roques de les Oronetes* (Culla).

Zootopònims de les comarques del nord del País Valencià

- Picossa: *la Picossa* (Cervera del Maestrat, Culla, Llucena, Vistabella del Maestrat), *la Picossa de la Mançanera* (Llucena), *Roca de la Picossa* (Culla), *Assagador de la Picossa* (Culla), *Barranc de la Picossa* (Cinctorres), *Cingle de la Picossa* (Cinctorres) i *Cova de la Picossa* (Llucena).
- Perdigona: *Camí de la Perdigona* (Cervera del Maestrat) i *la Perdigona* (Cervera del Maestrat).
- Polit: *el Polit* (Cabanes, Vilafamés).

Mamífers

- Mardà: *Cova dels Mardans* (Culla).
- Cervell: *Roca del Cervell* (Vistabella del Maestrat).
- Marta: *Barranc de la Marta* (Vistabella del Maestrat).
- Mostí: *Mas de Mostí* (Culla).
- Perro: *Tossal del Perro* (Llucena).
- Porcella: *Caseta de la Porcella* (Atzeneta del Maestrat) i *la Porcella* (Atzeneta del Maestrat).
- Rabós: *Cau Rabós* (Llucena).

Lloc

- Segall: *Tossal del Segall* (Vilafamés).

Collectius

- Segall: *Tossal del Segall* (Vilafamés).